

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

ЕКОНОМІКА

Методичні вказівки
до виконання контрольної роботи
з дисципліни для здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальностей 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»,
073 «Менеджмент»,
141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка»
заочної форми навчання

Електронний ресурс

Харків – 2025

Рецензенти:

Ганна Михальченко – професор, д.екон.н., професор, зав. кафедрою економіки підприємств та менеджменту Бахмутського навчально-наукового професійно-педагогічного інституту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

Олена Черняєва - доцент, к.екон.н., доцент, доцент кафедри економіки підприємств та менеджменту Бахмутського навчально-наукового професійно-педагогічного інституту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 5 від 30 січня 2025 року)*

Економіка : методичні вказівки до виконання контрольної роботи з дисципліни
Е 45 для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей
015.00 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)», 073 «Менеджмент»,
141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» заочної форми
навчання [Електронний ресурс] / уклад. Ю. В. Романуша. – Харків : ХНУ імені В. Н.
Каразіна, 2025. – (PDF 39 с.)

Методичні вказівки містять рекомендації щодо виконання контрольної роботи з навчальної дисципліни «Економіка», яка включає теоретичні завдання, тестові питання, аналіз практичних кейсів та розрахункові завдання.

Розроблені матеріали спрямовані на формування у здобувачів освіти здатності аналізувати економічне середовище, оцінювати вплив економічних процесів на діяльність підприємств, виконувати економічні розрахунки та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Особлива увага приділяється практичному застосуванню отриманих знань, аналізу реальних ситуацій та розробці рішень для підвищення ефективності економічної діяльності.

Використання цих методичних рекомендацій забезпечує систематизацію знань здобувачів, розвиток аналітичних здібностей та практичних навичок у сфері економіки. Видання призначене для здобувачів заочної форми навчання першого (бакалаврського) рівня за спеціальностями 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)», 073 «Менеджмент», 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка».

УДК 339.138 (075.5)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2025

© Романуша Ю. В., уклад., 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Вимоги до оформлення контрольної роботи.....	5
Варіант № 1.....	6
Варіант № 2.....	8
Варіант № 3.....	10
Варіант № 4.....	12
Варіант № 5.....	14
Варіант № 6.....	16
Варіант № 7.....	18
Варіант № 8.....	20
Варіант № 9.....	22
Варіант № 10.....	24
Глосарій.....	26
Перелік рекомендованих джерел.....	37
Додаток А. Зразок оформлення титульної сторінки контрольної роботи.....	38

ВСТУП

Формування ґрунтовних знань та практичних навичок у сфері економіки є ключовою складовою підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно приймати рішення в умовах сучасної ринкової економіки. Саме тому курс «Економіка» є обов'язковою освітньою компонентою та займає важливе місце в освітніх програмах підготовки майбутніх фахівців. Його вивчення дозволяє здобувачам освіти зрозуміти основні економічні принципи, механізми функціонування ринків, взаємозв'язок між попитом і пропозицією, а також оцінити роль державного регулювання у забезпеченні стабільного економічного розвитку.

Навчальною метою курсу «Економіка» є формування у здобувачів системного розуміння економічних процесів, засвоєння базових концепцій економічної теорії, зокрема ринкової економіки, економічних систем, функцій грошей, конкуренції та монополії. Здобувачі освіти також опановують навички економічного аналізу, вміння прогнозувати економічні тенденції та застосовувати теоретичні знання на практиці для вирішення реальних економічних проблем.

Навчальний план передбачає виконання контрольної роботи, яка є важливим етапом у процесі навчання. Контрольна робота спрямована на закріплення теоретичних знань, розвиток аналітичного мислення та практичних навичок, які необхідні для успішної діяльності в економічній сфері. Завдання контрольної роботи дозволяють поглибити знання з ключових тем курсу, а також підготувати здобувачів освіти до прийняття обґрунтованих економічних рішень в умовах реальної економічної діяльності.

Методичні вказівки складаються з рекомендацій щодо виконання контрольної роботи, опису структури завдань та вимог до їх оформлення. Здобувачі освіти повинні продемонструвати розуміння теоретичних аспектів економічної науки, вміти аналізувати різні економічні ситуації та застосовувати набуті знання на практиці.

Завдання контрольної роботи включають три основні типи: теоретичне питання, тестові завдання та практичні задачі. Такий підхід дозволяє всебічно оцінити знання здобувачів освіти та їх здатність до вирішення практичних питань, що виникають у сфері економіки.

Після вивчення курсу здобувачі освіти повинні опанувати такі навички: аналізувати економічні проблеми на мікро- та макрорівнях, пропонувати шляхи їх вирішення та оцінювати можливі результати; використовувати економічні теорії для прийняття ефективних управлінських рішень; розробляти стратегії підвищення ефективності економічних процесів; оцінювати вплив різних економічних факторів на розвиток підприємств та економіки загалом; володіти спеціальною економічною термінологією, розвивати навички професійного самовдосконалення та аргументованого обґрунтування рішень.

Методичні вказівки призначені для здобувачів заочної форми здобуття освіти, що вивчають курс «Економіка».

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольна робота виконується в об'ємі не менше 10 машинописних сторінок.

Контрольна робота повинна включати відповіді на теоретичне питання, десять тестових завдань та двох практичних завдань. Відповідь на теоретичне питання повинна містити план, розкриття питань плану, список використаної літератури.

Всі сторінки роботи повинні бути пронумеровані.

Робота має бути представлена у роздрукованому вигляді на одній стороні аркушу паперу форматом А4 (210*297 мм). Гарнітура Times New Roman – 14 кегль, інтервал – 1,5, поля: верхнє та нижнє - 20 мм, лівє - 30 мм, правє - 15 мм. Розмір абзацу у основному тексті роботи – 1,25 см.

У випадку, якщо робота не відповідає переліченим вище вимогам формою або її зміст не розкриває теоретичного питання або невірнo виконані практичні завдання, вона не зачитується, а здобувач освіти не допускається до її захисту.

Здобувач зобов'язаний усунути всі зауваження рецензента і знов представити контрольну роботу на перевірку.

При будь-яких утрудненнях при виконанні контрольної роботи здобувач освіти може звертатися за консультацією на кафедру Економіки підприємства і менеджменту.

Номер варіанту контрольної роботи відповідає останій цифрі шифру залікової книжки здобувача. Наприклад, якщо шифр залікової книжки 112 - то здобувач обирає 2 варіант.

Титульний лист (додаток А) обов'язково повинен містити назву кафедри, дисципліни, номер варіанту, П.І.Б. здобувача та назву групи.

ВАРІАНТ № 1

I ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Охарактеризуйте типи економічних систем та їх основні риси. Наведіть приклади країн, що використовують кожен тип економічної системи. Розкрийте особливості змішаної економічної системи та її переваги.

II ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

2.1 Тестові завдання.

У кожному питанні оберіть одну правильну відповідь.

1. Економічна система, в якій всі ресурси перебувають у власності держави:

- а) ринкова;
- б) змішана;
- в) традиційна;
- г) командна.

2. Основною ознакою ринкової економічної системи є:

- а) державне планування виробництва;
- б) приватна власність на засоби виробництва;
- в) відсутність грошей;
- г) централізоване управління.

3. У змішаній економічній системі держава:

- а) не втручається в економічні процеси;
- б) здійснює повний контроль над ринком;
- в) регулює економіку, зберігаючи ринкові механізми;
- г) контролює тільки інфляцію.

4. Конкуренція є характерною ознакою:

- а) традиційної економіки;
- б) ринкової економіки;
- в) командної економіки;
- г) змішаної економіки.

5. Перевага ринкової економічної системи полягає у:

- а) рівному розподілі ресурсів;
- б) високій ефективності розподілу ресурсів;
- в) відсутності інфляції;
- г) централізованому управлінні.

6. Основою традиційної економічної системи є:

- а) сучасні технології;
- б) звичаї та традиції;
- в) командні розпорядження;
- г) ринкові закони.

7. Який з елементів є головним у ринковій економіці?

- а) планування;
- б) конкуренція;
- в) централізоване управління;
- г) державне регулювання.

8. У змішаній економіці поєднуються елементи:

- а) тільки командної економіки;
- б) тільки ринкової економіки;
- в) ринкової та командної економіки;
- г) тільки традиційної економіки.

9. У командній економіці розподіл ресурсів здійснюється:

- а) ринковими механізмами;
- б) за допомогою конкуренції;
- в) централізованим плануванням;
- г) на основі приватної власності;

10. Основною проблемою традиційної економіки є:

- а) висока інфляція;
- б) обмежений економічний розвиток;
- в) відсутність приватної власності;
- г) нестабільність ринкових умов.

2.2. Ситуативні завдання

Ситуація

Ви керуєте невеликим підприємством, яке виробляє товар Х. Під час економічної кризи ви помічаєте, що попит на товар починає знижуватись, але підвищення ціни на нього викликає невдоволення споживачів. Як ви будете реагувати на ситуацію з точки зору поведінки споживачів? Які кроки можете здійснити для стимулювання попиту?

Задача

На основі даних таблиці, розрахуйте рентабельність підприємств, продуктивність праці і фондівіддачу. Зробіть висновки про те, яке з підприємств займає провідне місце серед перерахованих.

Показник	ПАТ «Кіпаріс»	ТОВ «Хвиля»	ПАТ «Квітка»
Сума виручки від реалізації продукції, грн.	3000	2500	4200
Витрати на виробництво продукції, грн.	3500	6000	8000
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, грн.	1800	3000	3800
Число працівників, осіб	20	30	28

ВАРІАНТ № 2

I ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Охарактеризуйте сутність та функції грошей. Поясніть, як гроші впливають на економічні процеси. Розгляньте проблему інфляції та її вплив на ринкову економіку.

II ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

2.1 Тестові завдання.

У кожному питанні оберіть одну правильну відповідь.

1. Основна функція грошей як засобу обігу полягає в тому, що вони:

- а) використовуються для купівлі-продажу товарів і послуг;
- б) забезпечують довгострокове накопичення;
- в) замінюють бартер;
- г) зберігають цінність активів.

2. Що відбувається з грошима під час інфляції?

- а) збільшується їх купівельна спроможність;
- б) зменшується їх купівельна спроможність;
- в) гроші стають дефіцитними;
- г) зростає їхня кількість;

3. Закон грошового обігу визначає, що:

- а) гроші повинні зберігатися у державному банку;
- б) кількість грошей в обігу має відповідати сумі товарів і послуг;
- в) гроші використовуються лише в національній валюті;
- г) гроші повинні бути забезпечені золотом;

4. Основна причина інфляції – це:

- а) дефіцит товарів і послуг;
- б) надлишок грошової маси;
- в) низькі податки;
- г) зниження рівня споживання.

5. Яка з функцій грошей полягає в можливості відкладати споживання на майбутнє?

- а) засіб платежу;
- б) засіб обігу;
- в) засіб нагромадження;
- г) міра вартості.

6. Інфляція – це процес:

- а) зростання вартості грошей;
- б) знецінення грошей;
- в) підвищення виробничих витрат;
- г) збільшення кількості товарів.

7. Гроші як міра вартості означають:

- а) можливість використання грошей як одиниці вимірювання вартості;
- б) гроші застосовуються для накопичення;
- в) гроші використовуються для розрахунків;
- г) гроші є універсальним товаром.

8. При якій функції грошей вони використовуються для погашення боргових зобов'язань?

- а) міра вартості;
- б) засіб платежу;
- в) засіб обігу;
- г) засіб нагромадження;

9. Що є основним наслідком високої інфляції?

- а) зростання зайнятості;
- б) зниження вартості товарів;
- в) знецінення доходів населення;
- г) стабільність цін;

10. Яка з перелічених функцій грошей виконується першою?

- а) засіб обігу;
- б) засіб нагромадження;
- в) засіб платежу;
- г) міра вартості;

2.2. Ситуативні завдання

Ситуація

Ви власник невеликого ресторану в туристичному районі. У зв'язку з кризою кількість відвідувачів значно зменшилася, але витрати на обслуговування залишилися на високому рівні. Які заходи можете застосувати для залучення нових клієнтів та утримання постійних відвідувачів? Як поведінка споживачів може вплинути на вашу стратегію?

Задача

Використовуючи рівняння обміну Фішера розрахувати середній рівень цін, якщо реальний об'єм національного продукту рівний 5000 млрд. дол. Грошова маса, що знаходиться в обігу, - 500 млрд. дол., швидкість обороту рівна 8.

ВАРІАНТ № 3

I ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Розкрийте поняття власності як економічної категорії. Охарактеризуйте основні форми власності та їхню роль у сучасних економічних системах. Наведіть приклади різних форм власності у країнах з ринковою, змішаною та командною економіками.

II ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

2.1 Тестові завдання.

У кожному питанні оберіть одну правильну відповідь.

1. Який з елементів є фактором виробництва?

- а) праця;
- б) власність;
- в) інфляція;
- г) конкуренція.

2. Ринкова економіка передбачає:

- а) централізоване планування;
- б) державну власність на всі ресурси;
- в) приватну власність і конкуренцію;
- г) колективну власність.

3. Головна мета державного регулювання економіки у змішаній системі:

- а) зниження безробіття;
- б) контроль за приватними підприємствами;
- в) забезпечення стабільного економічного розвитку;
- г) встановлення державного планування.

4. Приватизація державних підприємств є характерною для:

- а) командної економіки;
- б) ринкової економіки;
- в) традиційної економіки;
- г) змішаної економіки.

5. Яка з форм власності є домінуючою в командній економіці?

- а) приватна власність;
- б) державна власність;
- в) змішана власність;
- г) корпоративна власність.

6. Що є основною рисою ринкової економіки?

- а) централізоване управління економічними процесами;
- б) свобода підприємництва і приватна власність;
- в) домінування державного сектору;

г) суворе регулювання цін.

7. Державна власність відіграє важливу роль у:

- а) традиційній економіці;
- б) змішаній економіці;
- в) ринковій економіці;
- г) командній економіці.

8. Яка з економічних систем базується на традиціях і звичаях?

- а) командна економіка;
- б) змішана економіка;
- в) ринкова економіка;
- г) традиційна економіка;

9. Державне регулювання конкуренції є обов'язковим елементом у:

- а) командній економіці;
- б) традиційній економіці;
- в) ринковій економіці;
- г) феодальній економіці;

10. Монополізація ринку зазвичай призводить до:

- а) зниження цін;
- б) підвищення якості товарів;
- в) зменшення конкуренції;
- г) збільшення кількості товарів;

2.2. Ситуативні завдання

Ситуація

В країні почалася велика кампанія з приватизації державних підприємств. Деякі галузі залишаються в державній власності, інші ж передаються приватним інвесторам. Які можуть бути економічні наслідки такого перерозподілу власності? Чи існують ризики для економіки, якщо стратегічні галузі будуть передані приватним власникам?

Задача

Відомі функція попиту: $Q_d=50-7P$, та функція пропозиції: $Q_s=9P+14$, де P - ціна, грошових одиниць, Q_s и Q_d - величини відповідно пропозиції та попиту. Необхідно:

- 1) визначити рівноважний обсяг попиту та пропозиції графічним та аналітичним засобами;
- 2) побудувати графіки попиту та пропозиції;
- 3) яка ситуація складеться на ринку даного товару, якщо ціну буде знижено на 1 грошову одиницю;
- 4) яка ситуація складеться на ринку даного товару, якщо ціну буде підвищено на 1 грошову одиницю.

ВАРІАНТ № 4

I ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Охарактеризуйте сутність і структуру суспільного виробництва. Визначте його основні елементи та принципи функціонування в умовах ринкової економіки. Розкрийте поняття ефективності виробництва та чинники, що на неї впливають.

II ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

2.1 Тестові завдання.

У кожному питанні оберіть одну правильну відповідь.

1. Основна функція ринку полягає в:

- а) розподілі ресурсів за допомогою державного планування;
- б) встановленні рівноваги між попитом і пропозицією;
- в) централізованому контролі над виробництвом;
- г) зменшенні конкуренції.

2. До матеріальних факторів виробництва відносяться:

- а) праця та підприємницька здатність;
- б) гроші та робоча сила;
- в) капітал і земля;
- г) рента і прибуток.

3. Що відображає еластичність попиту на товар?

- а) зміну витрат при зміні рівня виробництва;
- б) чутливість попиту до зміни ціни;
- в) зростання обсягу пропозиції на ринку;
- г) стабільність цін на ринку.

4. Основною проблемою економічного вибору є:

- а) безмежність ресурсів;
- б) обмеженість ресурсів і необхідність вибору їх використання;
- в) постійне зростання попиту;
- г) централізоване планування.

5. Основною характеристикою ринкової економіки є:

- а) централізоване планування виробництва;
- б) державне регулювання цін;
- в) свобода підприємницької діяльності і конкуренція*;
- г) рівномірний розподіл доходів.

6. Яка з функцій грошей полягає у вимірюванні вартості товарів і послуг?

- а) засіб обігу;
- б) міра вартості*;
- в) засіб платежу;

г) засіб нагромадження;

7. Який фактор виробництва забезпечує дохід у вигляді ренти?

а) капітал;

б) праця;

в) земля;

г) підприємництво.

8. Основною метою монополії є:

а) створення ринкової рівноваги;

б) збільшення кількості конкурентів на ринку;

в) максимізація прибутку і встановлення контролю над ринком;

г) зниження собівартості продукції.

9. Конкуренція між виробниками товарів та послуг зазвичай призводить до:

а) зниження якості товарів;

б) зростання цін на ринку;

в) покращення якості товарів і послуг;

г) зменшення кількості товарів на ринку.

10. Яке явище є основною причиною інфляції?

а) дефіцит товарів на ринку;

б) надлишок грошової маси в економіці;

в) зниження рівня споживання;

г) збільшення державного боргу.

2.2. Ситуативні завдання

Ситуація

У країні з командною економікою уряд ухвалив рішення частково лібералізувати ринок та запровадити елементи ринкової економіки. Як це вплине на підприємства, які звикли працювати в умовах державного планування? Які переваги та ризики може принести така реформа для економіки?

Задача

Співвідношення ціни і величини попиту задане таблицею. Визначити коефіцієнт еластичності. Дати оцінку діям продавця.

Варіанти	Ціна за одиницю продукції, Р	Об'єм продаж Qd	Виручка P·Qd
Вихідне положення	40 грн.	20 шт.	800 грн.
Змінене положення	50 грн.	15 шт.	750 грн.

ВАРІАНТ № 5

I ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Охарактеризуйте сутність і різновиди конкуренції в ринковій економіці. Поясніть, як монополія впливає на функціонування ринку та економічну ефективність. Наведіть приклади державного регулювання монополій.

II ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

2.1 Тестові завдання.

У кожному питанні оберіть одну правильну відповідь.

1. Що є основним чинником економічного вибору?

- а) безмежність ресурсів;
- б) обмеженість ресурсів;
- в) зниження попиту;
- г) збільшення доходів населення.

2. До зовнішніх економічних факторів належать:

- а) природні ресурси;
- б) інфляція і податки;
- в) капітал;
- г) праця.

3. Що відображає закон попиту?

- а) збільшення ціни веде до збільшення попиту;
- б) збільшення ціни веде до зменшення попиту;
- в) зростання ціни підвищує рівень виробництва;
- г) підвищення ціни веде до стабілізації ринку;

4. Конкуренція в ринковій економіці сприяє:

- а) зниженню якості продукції;
- б) зниженню цін на товари і послуги;
- в) зменшенню кількості виробників;
- г) монополізації ринку.

5. У ринковій економіці ціна товару встановлюється:

- а) державою;
- б) співвідношенням попиту і пропозиції;
- в) міжнародними організаціями;
- г) національним банком.

6. Монополія на ринку виникає, коли:

- а) існує багато виробників товарів;
- б) один виробник повністю контролює ринок;
- в) ціни на товари є постійними;
- г) попит перевищує пропозицію.

7. У змішаній економіці держава виконує функцію:

- а) повного контролю за виробництвом;
- б) захисту конкуренції та регулювання монополій;
- в) забезпечення рівномірного розподілу доходів;
- г) встановлення фіксованих цін на товари.

8. Який тип конкуренції характеризується наявністю багатьох покупців і продавців, але з незначною диференціацією товарів?

- а) досконала конкуренція;
- б) монополістична конкуренція;
- в) олігополія;
- г) командна економіка.

9. Державне регулювання монополій включає:

- а) встановлення вільних цін;
- б) антимонопольне законодавство;
- в) стимулювання злиття компаній;
- г) зниження конкуренції.

10. Умови досконалої конкуренції передбачають:

- а) обмежений доступ на ринок;
- б) велику кількість продавців і покупців;
- в) домінування одного продавця;
- г) централізоване планування виробництва.

2.2. Ситуативні завдання

Ситуація

Уявіть, що країна переходить від командної економіки до змішаної економічної системи. Які зміни можуть відбутися в економіці країни під час цього переходу? Які можливі переваги та виклики стоять перед урядом і приватним сектором у процесі реформування?

Задача

Фірма, займаючись випуском книжкових шаф різних моделей, на виробництво річного об'єму продукції по замовленнях витрачає на: деревину - 700 тис. грн.; верстати (амортизація) - 250 тис. грн.; агрегати - 150 тис. грн.; електроенергію - 80 тис. грн.; мазут - 60 тис. грн.; будівля (оренда) - 90 тис. грн.; пластмасу - 80 тис. грн.; фурнітуру - 50 тис. грн.; транспорт - 70 тис. грн.

Розрахуйте вартість витрачених предметів праці, засобів праці, знарядь праці і засобів виробництва.

ВАРІАНТ № 6

I ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Розкрийте сутність грошей як економічної категорії. Охарактеризуйте основні функції грошей, такі як засіб обігу, засіб нагромадження, міра вартості та засіб платежу. Поясніть, як зміна грошової маси впливає на економіку країни.

II ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

2.1 Тестові завдання.

У кожному питанні оберіть одну правильну відповідь.

1. Основною характеристикою ринкової економіки є:

- а) централізоване планування;
- б) державне регулювання цін;
- в) приватна власність і конкуренція*;
- г) соціальне забезпечення.

2. Що є головною причиною інфляції?

- а) зниження попиту;
- б) надмірна кількість грошей в обігу*;
- в) дефіцит товарів;
- г) скорочення виробництва.

3. Який з елементів відноситься до факторів виробництва?

- а) гроші;
- б) рента;
- в) капітал;
- г) інфляція.

4. Попит і пропозиція на ринку визначають:

- а) кількість грошей в обігу;
- б) рівень зайнятості;
- в) рівень цін на товари та послуги;
- г) державні дотації.

5. Державна власність є домінуючою в:

- а) ринковій економіці;
- б) командній економіці;
- в) змішаній економіці;
- г) традиційній економіці.

6. Яка з функцій грошей забезпечує можливість відкладати їх на майбутнє?

- а) міра вартості;
- б) засіб обігу;
- в) засіб нагромадження;

г) засіб платежу.

7. У чому полягає основна відмінність між ринковою і командною економікою?

- а) в розподілі ресурсів;
- б) у власності на засоби виробництва;
- в) у способі розрахунку цін;
- г) у кількості робочих місць.

8. Основна мета монополії - це:

- а) забезпечення рівності;
- б) максимізація прибутку і контроль над ринком;
- в) підтримка конкурентів;
- г) зниження цін.

9. Яка економічна категорія визначає витрати на виробництво товарів та послуг?

- а) капітал;
- б) витрати виробництва;
- в) інвестиції;
- г) прибуток.

10. Роль конкуренції в ринковій економіці полягає у:

- а) підвищенні цін;
- б) обмеженні доступу до ринку;
- в) стимулюванні виробництва якісних товарів;
- г) зниженні рівня зайнятості;

2.2. Ситуативні завдання

Ситуація

На місцевому ринку овочів влітку спостерігається значне збільшення пропозиції помідорів через гарний врожай. Як це вплине на ціну помідорів на ринку? Що можуть зробити продавці, щоб уникнути великих втрат через зниження цін?

Задача

Задана функція попиту на товар $Q_d = 11 - P$, і функція пропозиції на товар $Q_s = 5 + 2P$

1. Визначте рівноважну ціну і рівноважний об'єм продажів аналітичним та графічним способами.

2. Яка ситуація складеться на ринку, якщо буде встановлена фіксована ціна на товар вище рівноважною на 1 од.?

3. Яка ситуація складеться на ринку, якщо буде встановлена фіксована ціна на товар нижче рівноважною на 1 од.?

ВАРІАНТ № 7

I ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Охарактеризуйте суспільне господарство як економічну систему. Визначте основні елементи господарства, їх взаємозв'язок та роль у забезпеченні економічного розвитку. Поясніть, як впливають різні фактори на ефективність господарської системи.

II ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

2.1 Тестові завдання.

У кожному питанні оберіть одну правильну відповідь.

1. Що таке попит?

- а) бажання купити товар;
- б) кількість товару, яку покупці готові придбати за певну ціну;
- в) кількість товару на ринку;
- г) кількість грошей в обігу.

2. Основною характеристикою командної економіки є:

- а) приватна власність;
- б) конкуренція;
- в) централізоване планування*;
- г) вільний ринок;

3. Яка з функцій грошей полягає в тому, що вони використовуються для розрахунків і сплати боргів?

- а) засіб нагромадження;
- б) засіб обігу;
- в) міра вартості;
- г) засіб платежу.

4. Еластичність попиту показує:

- а) наскільки зміниться попит при зміні ціни;
- б) наскільки зміниться пропозиція при зміні ціни;
- в) стабільність рівня попиту;
- г) обсяг ринку.

5. Що є основною метою монополії на ринку?

- а) зниження собівартості продукції;
- б) зменшення кількості конкурентів;
- в) максимізація прибутку і встановлення контролю над ринком;
- г) забезпечення рівності доходів.

6. У ринковій економіці ціни встановлюються:

- а) державою;
- б) міжнародними організаціями;

- в) співвідношенням попиту і пропозиції;
 - г) національним банком.
- 7. До основних елементів суспільного виробництва належать:**
- а) праця, капітал, земля;
 - б) витрати, ціни, прибуток;
 - в) попит, пропозиція, конкуренція;
 - г) ресурси, фінанси, гроші.
- 8. Що є характерною рисою змішаної економіки?**
- а) відсутність конкуренції;
 - б) повний державний контроль;
 - в) поєднання державного регулювання і ринкових механізмів;
 - г) фіксовані ціни.
- 9. Під час інфляції:**
- а) знижується вартість товарів;
 - б) зростає купівельна спроможність грошей;
 - в) знижується купівельна спроможність грошей;
 - г) відбувається дефляція.
- 10. Основна функція ринку полягає у:**
- а) розподілі ресурсів через державне планування;
 - б) встановленні рівноваги між попитом і пропозицією;
 - в) централізованому управлінні виробництвом;
 - г) створенні державних резервів.

2.2. Ситуативні завдання

Ситуація

На місцевий ринок зайшов новий магазин, який пропонує ті самі товари, що і місцеві продавці, але за нижчими цінами. Як можуть реагувати інші продавці на цю конкуренцію? Які стратегії вони можуть використати, щоб зберегти своїх клієнтів?

Задача

Попит на соки заданий функцією $q_D = 390 - 13p$, де p – ціна (грн.), а q – об'єм продажів (в тис. пляшок). Фірма виробляє його в кількості $q_S = 20p - 270$.

Як і наскільки зміниться рівноважний об'єм продажів і рівноважна ціна, якщо державу прийме рішення стягувати з виробників додатковий податок 15% з виручки?

ВАРІАНТ № 8

I ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Охарактеризуйте основні елементи ринку. Поясніть принципи функціонування ринку як системи, включаючи взаємодію попиту, пропозиції та ціноутворення. Наведіть приклади різних типів ринкових структур та їхніх особливостей.

II ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

2.1 Тестові завдання.

У кожному питанні оберіть одну правильну відповідь.

1. Що таке пропозиція?

- а) бажання продавців продавати товари за найнижчою ціною;
- б) кількість товару, яку продавці готові запропонувати за певну ціну;
- в) рівень попиту на ринку;
- г) максимальна ціна товару.

2. Основною функцією грошей як міри вартості є:

- а) вимірювання кількості вироблених товарів;
- б) визначення ціни товарів і послуг;
- в) забезпечення стабільності валютного курсу;
- г) здійснення грошових операцій.

3. Який економічний ресурс включає фізичні та інтелектуальні здібності працівників?

- а) капітал;
- б) праця;
- в) земля;
- г) підприємництво.

4. Монополія виникає тоді, коли:

- а) багато продавців продають однаковий товар;
- б) один продавець контролює весь ринок певного товару;
- в) існує вільна конкуренція;
- г) покупці мають монопольну владу.

5. Що відображає закон спадної граничної корисності?

- а) зменшення витрат на виробництво з кожною додатковою одиницею;
- б) зменшення додаткової корисності з кожною додатковою одиницею спожитого товару;
- в) зменшення попиту при збільшенні ціни;
- г) зростання цін при підвищенні попиту.

6. Держава у змішаній економіці виконує функцію:

- а) повного контролю за ринком;
- б) підтримки конкуренції та регулювання економічних процесів;

- в) обмеження приватної власності;
 - г) ліквідації ринкових механізмів.
- 7. Види власності включають:**
- а) тільки державну та приватну;
 - б) приватну, державну, колективну і змішану;
 - в) виключно колективну;
 - г) лише власність громадських організацій.
- 8. Яке явище спостерігається при перевищенні пропозиції над попитом?**
- а) дефіцит;
 - б) надлишок;
 - в) стабілізація;
 - г) зростання цін.
- 9. Основна мета антимонопольної політики полягає у:**
- а) підтримці монополій;
 - б) забезпеченні чесної конкуренції;
 - в) зниженні попиту;
 - г) підвищенні цін.
- 10. Ціна рівноваги на ринку встановлюється в точці, де:**
- а) попит перевищує пропозицію;
 - б) попит дорівнює пропозиції;
 - в) пропозиція перевищує попит;
 - г) ціна є найнижчою серед можливих.

2.2. Ситуативні завдання

Ситуація

У вашому регіоні відкрився новий завод з виробництва електронних пристроїв. Через високу конкуренцію на ринку підприємство прагне знизити собівартість продукції. Які дії можуть допомогти підприємству знизити виробничі витрати та підвищити конкурентоспроможність?

Задача

Середній рівень цін (P) виріс за рік на 14 %, обсяг виробництва (Q) знизився на 8 %, швидкість обороту грошей (V) знизилася з 4,6 до 4,2 обороту. Визначити об'єм грошової маси (M) на кінець року, якщо на початку року він склав 10 трлн. грн.

ВАРІАНТ № 9

I ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Розкрийте поняття економічних ресурсів. Охарактеризуйте основні види ресурсів (земля, праця, капітал, підприємницька здатність) та їхню роль у виробничому процесі. Поясніть, як обмеженість ресурсів впливає на економічний вибір.

II ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

2.1 Тестові завдання.

У кожному питанні оберіть одну правильну відповідь.

- 1. Що є основною характеристикою ринкової економіки?**
 - а) централізоване планування;
 - б) приватна власність та конкуренція;
 - в) державний контроль за всіма підприємствами;
 - г) відсутність приватної власності.
- 2. Закон попиту стверджує, що:**
 - а) збільшення ціни збільшує попит;
 - б) зниження ціни зменшує попит;
 - в) зниження ціни збільшує попит;
 - г) ціна не впливає на попит.
- 3. Яка функція грошей дозволяє використовувати їх для розрахунків за товари та послуги?**
 - а) засіб обігу;
 - б) міра вартості;
 - в) засіб нагромадження;
 - г) засіб платежу.
- 4. Основною причиною інфляції є:**
 - а) надлишок товарів на ринку;
 - б) збільшення грошової маси в обігу;
 - в) зниження податків;
 - г) зменшення обсягу виробництва.
- 5. Який з факторів виробництва є джерелом прибутку для підприємців?**
 - а) праця;
 - б) капітал;
 - в) підприємницька здатність;
 - г) земля.
- 6. Що відбувається на ринку під час монополії?**
 - а) збільшується конкуренція;
 - б) один продавець контролює більшість ринку;

- в) багато малих підприємств контролюють ринок;
 - г) ціни встановлюються державою.
7. **Еластичність попиту відображає:**
- а) чутливість пропозиції до змін ціни;
 - б) чутливість попиту до змін ціни;
 - в) стабільність рівня цін;
 - г) кількість проданих товарів.
8. **Який економічний ресурс є обмеженим і не може бути відтвореним?**
- а) праця;
 - б) капітал;
 - в) земля;
 - г) підприємництво.
9. **Рівновага на ринку досягається, коли:**
- а) попит перевищує пропозицію;
 - б) пропозиція перевищує попит;
 - в) попит дорівнює пропозиції;
 - г) ціни постійно знижуються.
10. **Основна мета антимонопольної політики:**
- а) захист прав споживачів;
 - б) підтримка монополій;
 - в) забезпечення чесної конкуренції;
 - г) збільшення податкових надходжень.

2.2. Ситуативні завдання

Ситуація

На ринку палива спостерігається підвищення ціни через скорочення обсягів виробництва у зв'язку з перебоями постачання нафти. Як це вплине на споживачів та пропозицію? Які заходи можуть бути застосовані для стабілізації цін на ринку?

Задача

Визначити M1, M2, M3, якщо:

- невеликі термінові внески - 650 млрд. дол.;
- чекові внески - 450 млрд. дол.;
- безчекові ощадні внески - 300 млрд. дол.;
- готівка - 350 млрд. дол.

ВАРІАНТ № 10

I ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Охарактеризуйте поняття попиту і пропозиції, їхні чинники та взаємозв'язок. Поясніть, як утворюється ціна рівноваги на ринку і що відбувається, коли попит перевищує пропозицію або навпаки.

II ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

2.1 Тестові завдання.

У кожному питанні оберіть одну правильну відповідь.

- 1. Що таке економічний ресурс?**
 - а) будь-який продукт, який можна продати;
 - б) фактор виробництва, що використовується для створення товарів і послуг;
 - в) гроші, що обертаються в економіці;
 - г) доходи, отримані від підприємницької діяльності.
- 2. Що визначає закон пропозиції?**
 - а) попит зростає зі збільшенням ціни;
 - б) пропозиція збільшується зі зростанням ціни;
 - в) ціни знижуються при зростанні попиту;
 - г) пропозиція не залежить від рівня цін.
- 3. Основним джерелом доходу для власника землі є:**
 - а) рента;
 - б) заробітна плата;
 - в) відсоток;
 - г) прибуток.
- 4. Яка з функцій грошей передбачає їх використання для зберігання вартості на майбутнє?**
 - а) засіб обігу;
 - б) засіб платежу;
 - в) міра вартості;
 - г) засіб нагромадження.
- 5. Основною причиною виникнення монополії є:**
 - а) зниження попиту на товар;
 - б) контроль над рідкісним ресурсом або технологією;
 - в) велика кількість виробників на ринку;
 - г) підтримка з боку держави.
- 6. Що означає термін "дефіцит" на ринку?**
 - а) попит дорівнює пропозиції;
 - б) пропозиція перевищує попит;

- в) попит перевищує пропозицію;
 - г) рівень цін постійний.
- 7. Виробничі витрати, що не змінюються із зростанням обсягу виробництва, називаються:**
- а) змінні витрати;
 - б) середні витрати;
 - в) постійні витрати;
 - г) додаткові витрати.
- 8. Який тип ринкової структури характеризується наявністю великої кількості покупців і продавців, але з незначною диференціацією товарів?**
- а) досконала конкуренція;
 - б) монополія;
 - в) олігополія;
 - г) монополсонія.
- 9. Яке явище спостерігається при надлишковій пропозиції товару?**
- а) зростання попиту;
 - б) зниження цін;
 - в) зростання цін;
 - г) стабілізація цін.
- 10. Роль антимонопольної політики полягає у:**
- а) підтримці монополістичних підприємств;
 - б) регулюванні інфляції;
 - в) забезпеченні чесної конкуренції на ринку;
 - г) встановленні фіксованих цін на товари.

2.2. Ситуативні завдання

Ситуація

В економічній теорії є поняття «парадокс Сміта». Його сутність: вода має більше корисності для людини, ніж алмази, тоді чому алмази коштують дорого, а вода має низьку вартість?

Задача

Середній рівень цін (P) виріс за рік на 12 %, обсяг виробництва (Q) знизився на 6 %, швидкість обороту грошей (V) знизилася з 4,8 до 4,2 обороту. Визначити об'єм грошової маси (M) на кінець року, якщо на початку року він складав 8 трлн. грн.

ГЛОСАРІЙ

Антимонопольна політика – це комплекс заходів, спрямованих на обмеження монопольної влади та забезпечення справедливої конкуренції на ринку. Основними інструментами антимонопольної політики є контроль над злиттями та поглинаннями, запобігання недобросовісній конкуренції, встановлення обмежень на цінову політику монополістів, а також санкції за порушення антимонопольного законодавства. Ефективна антимонопольна політика сприяє створенню рівних умов для бізнесу, стимулює інновації та захищає інтереси споживачів.

Альтернативні витрати – це вартість найкращої альтернативи, від якої доводиться відмовитися при виборі певного рішення. Цей термін відображає ключовий принцип економічного вибору, коли ресурси є обмеженими. Наприклад, якщо підприємство інвестує кошти у виробництво одного товару, воно втрачає можливість використати ті ж ресурси для виробництва іншого товару. Усвідомлення альтернативних витрат допомагає приймати більш раціональні рішення щодо розподілу ресурсів.

Акцизний податок – це непрямий податок, який накладається на певні категорії товарів, зазвичай такі, що мають високу еластичність попиту або можуть завдавати шкоди здоров'ю чи навколишньому середовищу. До таких товарів належать алкогольні напої, тютюнові вироби, пальне та деякі види продукції розкоші. Акцизний податок є важливим джерелом доходів державного бюджету та інструментом регулювання споживання шкідливих товарів.

Безробіття – це економічний стан, за якого частина працездатного населення не може знайти роботу за наявних умов ринку праці. Причини безробіття можуть бути різними: структурними, коли попит на певні професії зникає; фрикційними, коли люди тимчасово шукають нову роботу; або циклічними, коли економічний спад призводить до скорочення робочих місць. Високий рівень безробіття негативно впливає на соціальну стабільність та знижує економічний потенціал країни.

Бюджетний дефіцит – це ситуація, коли державні витрати перевищують державні доходи за певний період. Для фінансування дефіциту уряди зазвичай вдаються до запозичень як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Хронічний бюджетний дефіцит може призвести до зростання державного боргу, інфляції та фінансової нестабільності. Водночас, у певних умовах помірний бюджетний дефіцит може стимулювати економічне зростання шляхом фінансування інфраструктурних або соціальних програм.

Балансовий прибуток – це загальна сума прибутку підприємства, що залишається після вирахування всіх витрат, але до сплати податків та інших обов'язкових платежів. Цей показник є ключовим для оцінки фінансової стійкості підприємства, його здатності інвестувати у розвиток та обслуговувати боргові зобов'язання.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) – це сукупна ринкова вартість усіх кінцевих товарів і послуг, вироблених у межах певної країни за певний період

часу, зазвичай за рік. ВВП є основним показником економічної активності та добробуту країни. Він може вимірюватися у номінальному та реальному виразі, що дозволяє враховувати вплив інфляції. Високий рівень ВВП свідчить про зростання економіки, тоді як його зниження часто є ознакою рецесії.

Витрати виробництва – це сукупність витрат, які необхідні для створення товарів та послуг. Вони включають постійні витрати (наприклад, оренда, зарплата управлінців) та змінні витрати (наприклад, сировина, енергія). Витрати виробництва є важливим фактором формування ціни товару, а також впливають на конкурентоспроможність підприємства.

Відсоткова ставка – це ціна, яку позичальник платить кредитору за користування позиковими коштами, виражена у відсотках від суми кредиту. Відсоткові ставки є важливим інструментом грошово-кредитної політики, оскільки вони впливають на обсяги інвестицій, заощаджень і загальний рівень економічної активності.

Гроші – це універсальний засіб обміну, що виконує функції міри вартості, засобу обігу, засобу платежу та засобу нагромадження. Еволюція грошей пройшла шлях від товарних грошей до сучасних електронних і цифрових валют. Важливим показником стабільності грошей є їхня купівельна спроможність, яка може змінюватися під впливом інфляції або дефляції.

Гранична корисність – це додаткова корисність, яку отримує споживач від споживання ще однієї одиниці товару або послуги. Згідно із законом спадної граничної корисності, з кожною наступною одиницею товару корисність, яку він приносить, зменшується. Цей принцип є основою для розуміння поведінки споживача та формування попиту.

Глобалізація – це процес інтеграції національних економік у єдину світову систему через вільний рух товарів, послуг, капіталу та технологій. Глобалізація сприяє економічному зростанню, але водночас посилює нерівність між країнами та робить їх більш залежними від глобальних фінансових і торговельних потоків.

Дефіцит – це економічна ситуація, коли попит на певний товар або послугу перевищує їхню пропозицію на ринку. Дефіцит може виникати з різних причин: обмеженість ресурсів, державне регулювання цін, перебої в ланцюгах постачання або монополістична поведінка виробників. Наслідком дефіциту часто є зростання цін, утворення «чорного ринку» або необхідність державного втручання для стабілізації ситуації.

Диверсифікація – це стратегія, що передбачає розширення асортименту продукції, ринків збуту або джерел постачання з метою зниження ризиків та підвищення стійкості бізнесу до можливих кризових ситуацій. Диверсифікація може бути горизонтальною (випуск нових, але схожих товарів), вертикальною (контроль над різними етапами виробництва) або географічною (вихід на нові ринки).

Державний борг – це сукупний обсяг фінансових зобов'язань держави перед внутрішніми та зовнішніми кредиторами. Державний борг виникає внаслідок бюджетного дефіциту, коли витрати перевищують доходи. Борг може бути внутрішнім (позики у внутрішніх кредиторів) або зовнішнім (позики в

іноземних фінансових установах). Надмірний державний борг може призвести до фінансової кризи або необхідності впровадження жорстких заходів економії.

Еластичність попиту – це показник, що вимірює ступінь зміни обсягу попиту на товар у відповідь на зміну його ціни, доходу споживача або цін інших товарів. Якщо невелика зміна ціни призводить до значного зменшення або збільшення попиту, попит вважається еластичним. Якщо попит залишається майже незмінним, навіть при значних коливаннях цін, попит є нееластичним.

Економічна ефективність – це оптимальне використання обмежених ресурсів для досягнення максимально можливого результату. Вона вимірюється як відношення результатів економічної діяльності (продукція, прибуток) до витрат ресурсів (праця, капітал, матеріали). Висока економічна ефективність забезпечує конкурентоспроможність і стабільний розвиток підприємства чи країни.

Економічне зростання – це процес збільшення обсягів виробництва товарів і послуг у країні протягом певного періоду. Економічне зростання вимірюється показником темпів зростання валового внутрішнього продукту (ВВП). Воно може бути інтенсивним (збільшення ефективності використання ресурсів) або екстенсивним (збільшення обсягів ресурсів).

Економічні ресурси – це всі фактори виробництва, що використовуються для створення товарів і послуг. До основних ресурсів належать земля (природні ресурси), праця (людський капітал), капітал (фінансові та фізичні активи) та підприємницька діяльність (здатність організовувати ресурси).

Економічний цикл – це періодичні коливання рівня економічної активності, що складаються з фаз підйому, піку, спаду та дна. Під час підйому спостерігається зростання виробництва, зайнятості та доходів, тоді як у фазі спаду ці показники знижуються. Аналіз економічних циклів дозволяє прогнозувати рецесії та впроваджувати антикризові заходи.

Ємність ринку – це максимально можливий обсяг продажів товарів або послуг на певному ринку за конкретний проміжок часу за заданих умов. Цей показник залежить від рівня доходів населення, конкурентного середовища, державного регулювання та інших чинників.

Євроінтеграція – це процес інтеграції національної економіки до єдиного європейського економічного простору. Євроінтеграція передбачає гармонізацію законодавства, усунення торговельних бар'єрів, вільний рух товарів, послуг, капіталу та робочої сили.

Єдина валютна система – це система, в якій кілька країн використовують спільну валюту для здійснення економічних операцій. Прикладом є єврозона, де спільною валютою є євро. Спільна валюта забезпечує стабільність торгових відносин, знижує транзакційні витрати, але також вимагає координації фіскальної та монетарної політики між країнами-учасницями.

Імпорт – це процес придбання товарів і послуг за кордоном для їх подальшого внутрішнього споживання. Імпорт дозволяє забезпечити внутрішній ринок товарами, які не виробляються в країні, або пропонуються за

нижчими цінами за кордоном. Водночас надмірний імпорт може створювати дефіцит торгового балансу.

Інфляція – це процес загального підвищення рівня цін на товари та послуги у національній економіці. Вона призводить до знецінення грошей та зниження купівельної спроможності населення. Розрізняють помірну, галоупуючу та гіперінфляцію, залежно від темпів зростання цін.

Інвестиції – це вкладення капіталу в різні об'єкти підприємницької діяльності для отримання прибутку або досягнення стратегічних цілей. Інвестиції можуть бути прямими (у створення нових підприємств) або портфельними (придбання цінних паперів).

Капітал – це один із ключових факторів виробництва, що включає фізичні (машини, обладнання, будівлі) та фінансові ресурси (гроші, цінні папери), необхідні для створення товарів і послуг. Капітал можна поділити на основний (довгострокові активи) і оборотний (сировина, матеріали). Ефективне управління капіталом забезпечує стабільний розвиток підприємства, підвищує його конкурентоспроможність та прибутковість.

Конкуренція – це економічне суперництво між виробниками, продавцями або постачальниками за обмежені ресурси, ринок збуту та увагу споживачів. Конкуренція стимулює інновації, підвищує якість товарів і послуг та сприяє зниженню цін. Залежно від кількості учасників і ринкових умов конкуренція може бути досконалою, монополістичною, олігопольною або монопольною.

Картель – це форма об'єднання підприємств однієї галузі, що домовляються про обсяги виробництва, ціни та розподіл ринків з метою обмеження конкуренції та максимізації прибутку. Картелі зазвичай незаконні, оскільки порушують принципи вільного ринку, однак вони все ще існують у певних секторах, таких як видобуток нафти (ОПЕК).

Крива попиту – це графічне зображення взаємозв'язку між ціною товару і кількістю, яку споживачі готові придбати за певних умов. Крива попиту, як правило, має спадний характер: зі зниженням ціни попит на товар зростає. Вона є важливим інструментом для аналізу ринкової рівноваги та прийняття рішень у ціноутворенні.

Капіталоємність – показник, що характеризує обсяг капіталовкладень, необхідних для виробництва одиниці продукції. Висока капіталоємність свідчить про значні витрати на основні засоби та обладнання, що може знижувати гнучкість підприємства в умовах кризи.

Ліквідність – це здатність активів швидко перетворюватися на грошові кошти без втрати їх вартості. Ліквідність є важливим показником фінансової стійкості підприємства або банківської системи. Високоліквідні активи, такі як готівка або короткострокові цінні папери, забезпечують можливість оперативного реагування на фінансові труднощі.

Лінія виробничих можливостей – це графічне зображення можливих комбінацій двох товарів або послуг, які можуть бути вироблені за умови повного та ефективного використання наявних ресурсів. Ця крива демонструє

принцип альтернативних витрат: для збільшення виробництва одного товару необхідно зменшити виробництво іншого.

Лібералізація економіки – це процес зниження державного регулювання в економічних процесах, усунення бар'єрів для торгівлі та залучення іноземних інвестицій. Лібералізація сприяє конкуренції, підвищенню ефективності економіки та стимулюванню підприємницької активності. Однак вона може також посилювати соціальну нерівність та залежність від зовнішніх ринків.

Логістика – це процес планування, організації та контролю руху матеріальних ресурсів, готової продукції та інформації від постачальника до кінцевого споживача. Ефективна логістика забезпечує оптимізацію витрат, зниження часу постачання та підвищення рівня обслуговування клієнтів.

Макроекономіка – це розділ економічної теорії, що вивчає загальні економічні явища та процеси на рівні національної або світової економіки. До основних макроекономічних показників належать ВВП, інфляція, рівень безробіття та платіжний баланс. Макроекономічний аналіз допомагає урядам і центральним банкам визначати ефективні інструменти економічної політики.

Мікроекономіка – це розділ економічної теорії, що досліджує поведінку окремих економічних агентів, таких як домогосподарства та підприємства, а також взаємодію на окремих ринках. Мікроекономічний аналіз дозволяє зрозуміти механізми ціноутворення, еластичність попиту та пропозиції, а також оптимізацію споживання та виробництва.

Монополія – це ринкова структура, у якій одна компанія або організація має повний контроль над пропозицією певного товару або послуги. Монополія дозволяє встановлювати ціни, обмежувати конкуренцію та впливати на ринкові умови. Держави часто регулюють діяльність монополій через антимонопольне законодавство.

Маржинальний аналіз – це метод дослідження, що фокусується на вивченні додаткових витрат та вигод, пов'язаних із виробництвом або споживанням ще однієї одиниці товару. Маржинальний аналіз допомагає підприємствам приймати обґрунтовані рішення щодо збільшення або зменшення обсягів виробництва.

Національний дохід – це сукупний дохід, отриманий усіма факторами виробництва (праця, земля, капітал) у межах національної економіки за певний період часу. Він є важливим показником економічного добробуту країни та відображає ефективність використання ресурсів.

Невидима рука ринку – це концепція, запропонована Адамом Смітом, яка описує саморегуляцію ринкової економіки через дії індивідуальних учасників ринку. Кожен учасник, керуючись власними інтересами, сприяє досягненню суспільного добробуту.

Накопичення капіталу – це процес збільшення обсягу капіталу шляхом реінвестування прибутку, залучення інвестицій або підвищення ефективності використання ресурсів. Накопичення капіталу є основою для стійкого економічного зростання.

Номинальний дохід – це дохід, отриманий у грошовому вираженні, без урахування інфляції. Він показує абсолютну суму грошей, зароблених або отриманих, але не відображає їх купівельної спроможності.

Національні багатства – це сукупність матеріальних і нематеріальних цінностей, що накопичені у країні протягом її історії. До них належать природні ресурси, інфраструктура, культурна спадщина та людський капітал.

Неефективність ринку – це ситуація, коли ринок не забезпечує оптимального розподілу ресурсів. Причини можуть включати монополії, асиметрію інформації або зовнішні ефекти.

Нульова еластичність попиту – це ситуація, коли попит на товар або послугу залишається незмінним незалежно від змін ціни. Це характерно для товарів першої необхідності або товарів, що не мають замінників.

Олігополія – це ринкова структура, в якій невелика кількість великих компаній контролює основну частку ринку. В умовах олігополії рішення однієї компанії впливають на стратегії інших учасників ринку. Характерними рисами олігополії є високі бар'єри для входу нових конкурентів, можливість цінових змов і значний вплив на ринкові ціни. Для регулювання олігополій часто використовуються антимонопольні закони, оскільки такі структури можуть обмежувати конкуренцію і шкодити споживачам.

Оптимізація витрат – це процес досягнення найкращого співвідношення між витратами та результатами економічної діяльності. Оптимізація передбачає аналіз всіх статей витрат, пошук можливостей для їх зниження без втрати якості продукції чи послуг, а також впровадження ефективних методів управління ресурсами. У бізнесі оптимізація витрат є критично важливим інструментом для забезпечення прибутковості та конкурентоспроможності.

Основний капітал – це довгострокові активи підприємства, що використовуються у виробничому процесі протягом тривалого часу. До основного капіталу належать будівлі, машини, обладнання та інфраструктура. Основний капітал зношується поступово, і його необхідно регулярно оновлювати. Ефективне управління основним капіталом дозволяє підприємству підтримувати продуктивність та забезпечувати стабільний розвиток.

Попит – це кількість товарів або послуг, яку споживачі готові придбати за певного рівня цін і за певний період часу. На величину попиту впливають ціна товару, доходи споживачів, смакові переваги, очікування щодо майбутніх цін і рівень конкуренції на ринку. Закон попиту свідчить, що зі зниженням ціни попит на товар зазвичай зростає.

Пропозиція – це кількість товарів або послуг, яку виробники готові надати на ринок за певної ціни протягом конкретного періоду часу. Закон пропозиції говорить про те, що зі зростанням ціни виробники схильні збільшувати обсяги виробництва. Рівновага між попитом і пропозицією встановлюється на ринку через механізм ціноутворення.

Платіжний баланс – це статистичний звіт, що відображає всі економічні операції країни з іншими країнами за певний період. Він складається з рахунку поточних операцій, рахунку капіталу та фінансового рахунку. Платіжний

баланс дозволяє аналізувати зовнішньоекономічну стабільність країни та вживати заходів для коригування торгових і фінансових дисбалансів.

Ринкова рівновага – це стан, за якого обсяги попиту та пропозиції на товар чи послугу збігаються, а ринкова ціна стабілізується. Рівновага забезпечує ефективний розподіл ресурсів і відсутність дефіциту або надлишку товарів.

Ринкова ціна – це фактична ціна, за якою товар або послуга продаються на ринку. Вона формується під впливом попиту та пропозиції та може коливатися залежно від економічних умов.

Рівень життя – це показник, що характеризує добробут населення. Він включає рівень доходів, якість медичних та освітніх послуг, умови праці та доступ до соціальних благ.

Рентабельність – це показник ефективності діяльності підприємства, що відображає відношення прибутку до витрат. Висока рентабельність свідчить про ефективне використання ресурсів і успішну стратегію управління.

Реальний дохід – це дохід, скоригований на рівень інфляції, який показує реальну купівельну спроможність грошей. Показник дозволяє оцінити, наскільки доходи населення відповідають рівню цін на споживчі товари та послуги.

Ризик у бізнесі – це ймовірність виникнення фінансових втрат або непередбачених ситуацій у процесі здійснення підприємницької діяльності. Ризики можуть бути пов'язані з ринковими коливаннями, змінами у законодавстві або форс-мажорними обставинами.

Резерви підприємства – це частина ресурсів або капіталу, які підприємство зберігає для використання у непередбачених ситуаціях або для майбутнього розвитку. Резерви можуть бути фінансовими, матеріальними або трудовими.

Собівартість – це сукупність усіх витрат, пов'язаних із виробництвом і реалізацією одиниці продукції або послуги. Собівартість включає витрати на сировину, зарплату, амортизацію обладнання, енергію та інші витрати. Від її рівня залежить прибутковість підприємства, ефективність виробництва та конкурентоспроможність продукції на ринку.

Споживання – це процес використання товарів і послуг для задоволення потреб людей. Споживання поділяється на особисте (споживання домогосподарствами) та виробниче (споживання підприємствами). Рівень споживання залежить від доходів населення, цін на товари та рівня економічного розвитку країни.

Стагфляція – це економічне явище, що характеризується одночасним зростанням інфляції та високим рівнем безробіття. Стагфляція є складною для подолання через протиріччя у традиційних інструментах монетарної та фіскальної політики.

Товар – це матеріальний або нематеріальний об'єкт, призначений для обміну або продажу на ринку. Він задовольняє певні потреби споживачів і має ринкову вартість, що виражається у грошовій формі. Товари можуть бути як

кінцевими (для споживання), так і проміжними (використовуються у виробництві інших товарів).

Трансакційні витрати – це витрати, пов'язані з укладанням, виконанням і контролем договорів. Вони включають витрати на пошук інформації, переговори, юридичний супровід угод і моніторинг їх виконання. Високі трансакційні витрати можуть знижувати ефективність ринкових операцій.

Трудові ресурси – це частина населення, що має необхідний вік, здоров'я та кваліфікацію для участі у виробничій діяльності. Ефективне використання трудових ресурсів є важливою умовою для досягнення економічного зростання та підвищення продуктивності.

Технологічний прогрес – це розвиток і впровадження нових технологій у процесі виробництва, що призводить до зростання продуктивності праці, зниження витрат та підвищення якості продукції. Технологічний прогрес є основою для довгострокового економічного зростання.

Тіньова економіка – це сукупність економічної діяльності, що здійснюється поза межами офіційного державного контролю. До тіньової економіки належать нелегальна торгівля, ухилення від сплати податків і нелегальне працевлаштування. Вона негативно впливає на державний бюджет та соціальну стабільність.

Тарифна політика – це сукупність державних заходів щодо встановлення тарифів на товари та послуги. Вона використовується для регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку та забезпечення стабільних доходів державного бюджету.

Товарний дефіцит – це ситуація, коли попит на певний товар перевищує його пропозицію. Причини можуть включати виробничі збої, неправильне планування або штучне обмеження обсягів виробництва.

Умови виробництва – це сукупність факторів і ресурсів, що визначають можливість і ефективність виробничого процесу. До них належать природні ресурси, технології, кваліфікація робочої сили, організація праці та економічне середовище. Оптимальні умови виробництва забезпечують мінімізацію витрат і максимізацію продуктивності.

Управління ризиками – це система заходів, що включає ідентифікацію, оцінку та мінімізацію можливих загроз і втрат у процесі економічної діяльності. Управління ризиками включає розробку стратегій для уникнення або зменшення негативних наслідків ризикових ситуацій, таких як коливання валютних курсів, інфляція чи зміна податкової політики.

Утилізація ресурсів – це ефективне використання наявних ресурсів (природних, трудових, фінансових) для досягнення економічних цілей. Утилізація включає переробку, повторне використання та мінімізацію втрат у процесі виробництва. Раціональна утилізація ресурсів забезпечує стійкий розвиток та мінімізує негативний вплив на навколишнє середовище.

Фіскальна політика – це сукупність заходів уряду щодо регулювання державних доходів та витрат з метою досягнення макроекономічної стабільності. Основними інструментами фіскальної політики є оподаткування, державні витрати та бюджетне планування. Ефективна фіскальна політика

може стимулювати економічне зростання, знижувати безробіття та контролювати інфляцію.

Фінансова стабільність – це стан економічної системи, за якого фінансові ринки, інституції та інструменти функціонують ефективно, а ризики залишаються на контрольованому рівні. Фінансова стабільність забезпечує довіру до банківської системи, стійкість кредитних ринків та надійність фінансових послуг.

Фактор виробництва – це ресурс, що використовується для створення товарів і послуг. До основних факторів виробництва належать земля, праця, капітал та підприємницька здатність. Оптимальне поєднання цих факторів дозволяє підвищити продуктивність і ефективність виробничих процесів.

Хаотична економіка – це економічний стан, що характеризується відсутністю чітких закономірностей, нестабільністю та непередбачуваними коливаннями ключових показників. Хаотичні процеси часто виникають у періоди економічних криз або політичної нестабільності.

Хеджування ризиків – це фінансова стратегія, що передбачає використання фінансових інструментів (наприклад, ф'ючерсів, опціонів) для мінімізації потенційних втрат через коливання валютних курсів, цін на сировину або процентних ставок. Хеджування є важливим елементом управління ризиками для великих корпорацій і фінансових установ.

Характеристика ринку – це сукупність ознак і параметрів, що визначають умови функціонування певного ринку. До них належать кількість і структура учасників, рівень конкуренції, еластичність попиту та пропозиції, а також державне регулювання.

Ціна – це грошовий вираз вартості товару або послуги, що формується під впливом попиту та пропозиції. Ціна є ключовим регулятором ринкових відносин і забезпечує баланс між інтересами споживачів і виробників.

Ціна рівноваги – це ціна, за якої обсяги попиту та пропозиції на ринку збігаються. Вона встановлюється автоматично через ринковий механізм і забезпечує відсутність надлишків або дефіциту товарів.

Цільові показники економіки – це ключові макроекономічні індикатори, що використовуються для оцінки ефективності економічної політики держави. До них належать темпи зростання ВВП, рівень інфляції, рівень безробіття та стан платіжного балансу.

Чиста монополія – це ринкова структура, в якій лише один продавець контролює весь ринок певного товару або послуги. Монополіст має можливість встановлювати ціни та регулювати обсяги виробництва, що часто призводить до зловживання владою на ринку.

Частка ринку – це показник, що відображає частку компанії у загальному обсязі продажів певного товару або послуги на ринку. Висока частка ринку зазвичай свідчить про сильні конкурентні позиції компанії, однак може викликати увагу антимонопольних органів.

Часова вартість грошей – це концепція, що відображає різницю між вартістю грошей сьогодні та вартістю тієї ж суми в майбутньому. Ця ідея

базується на припущенні, що гроші мають потенціал приносити дохід, якщо вони інвестовані.

Штучний дефіцит – це ситуація, коли дефіцит товарів або послуг створюється навмисно через обмеження їх виробництва чи розповсюдження. Така стратегія часто використовується для підвищення цін, створення ажіотажного попиту або маніпуляції ринком. Штучний дефіцит може також бути результатом змови виробників або недосконалої державної політики.

Шок попиту – це різке і несподіване збільшення або зменшення попиту на певний товар або послугу. Такий шок може бути викликаний змінами у споживчих перевагах, значним зростанням доходів населення або глобальними подіями (наприклад, пандемією чи фінансовою кризою). Шок попиту часто супроводжується значними коливаннями цін.

Швидка ліквідність – це здатність підприємства або фінансової установи миттєво конвертувати активи в грошові кошти для виконання своїх короткострокових зобов'язань. Високий рівень швидкої ліквідності забезпечує фінансову стійкість і дозволяє уникнути касових розривів у критичних ситуаціях.

Штрафні санкції – це фінансові або інші покарання, які накладаються на підприємства чи фізичних осіб за порушення економічного або договірної законодавства. Санкції можуть включати штрафи, конфіскацію майна або інші обмежувальні заходи. Їх мета — запобігання недобросовісній поведінці на ринку та забезпечення дотримання норм і правил.

Юридична відповідальність у бізнесі – це обов'язок підприємств та підприємців дотримуватися чинного законодавства у своїй діяльності. Вона включає виконання договірних зобов'язань, сплату податків, дотримання трудового законодавства та правил захисту прав споживачів. Порушення цих норм може призвести до юридичних санкцій та фінансових втрат.

Юридична особа – це організація, що має самостійне майно, може виступати стороною у судових процесах, укладати договори та нести відповідальність за свої зобов'язання. Юридичні особи можуть мати комерційний (підприємства, корпорації) або некомерційний (громадські організації, фонди) характер.

Юридичний ризик – це можливість виникнення фінансових або репутаційних втрат через порушення договірних зобов'язань, зміни у законодавстві або недотримання нормативних актів. Юридичний ризик часто пов'язаний із невизначеністю правового середовища та складністю регуляторних вимог.

Юридична сила договору – це обов'язковість договору для сторін, які його уклали, та його захист державними правовими інституціями. Договір має юридичну силу за умови дотримання вимог до його форми, змісту та підписання повноважними особами.

Якість продукції – це сукупність характеристик товару або послуги, що визначають їхню здатність задовольняти потреби споживачів. Висока якість продукції є ключовим фактором для забезпечення конкурентоспроможності на ринку та підтримки лояльності клієнтів.

Явні витрати – це реальні, документально підтверджені витрати підприємства, що відображаються у бухгалтерському обліку. Вони включають оплату праці, придбання сировини, оренду приміщень та інші витрати, пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції.

Явище «зовнішніх ефектів» – це ситуація, коли діяльність однієї сторони (виробника чи споживача) створює додаткові витрати або вигоди для третіх осіб, які не беруть участі в угоді. Зовнішні ефекти можуть бути як позитивними (наприклад, поширення нових технологій), так і негативними (наприклад, забруднення довкілля).

Якісна еластичність попиту – це зміна попиту на товар або послугу внаслідок зміни їхньої якості. Покращення якості товару може призвести до зростання попиту, навіть якщо ціна залишається стабільною. Водночас погіршення якості зазвичай призводить до зниження попиту, незалежно від ціни.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна (базова) література

1. Основи економічної теорії : навч. посіб / І.В. Кокареєв. – Дніпро: ДДУВС, 2020. – 100 с.
2. Економіка : конспект лекцій для здобувачів вищої освіти ОС «бакалавр» денної та заочної форм здобуття освіти спец. 015 Проф. освіта (за спеціалізаціями) / Г. Г. Михальченко, Ю. В. Романуша ; ННППІ Укр. інж.-пед. акад. – Бахмут : УПА, 2021. – 92 с.
3. Економіка : метод. вказівки до проведення практичних занять для здобувачів вищої освіти ОС «бакалавр» денної та заочної форм здобуття освіти спец. 015 Проф. освіта та 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка / ННППІ Укр. інж.-пед. акад. ; упоряд.: Ю. В. Романуша. – Бахмут : ННППІ УПА, 2021. – 54 с.
4. Економіка: теорія і практика. Підручник / З.І. Галушка, Г.М. Поченчук. - Чернівці: Чернів. нац. ун-т. 2020.- 232 с.
5. Економічна теорія : підручник / В.Д. Лагутін, Ю.М. Уманців, Т.А. Щербакова та ін. ; за заг. ред. В.Д. Лагутіна. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – 608 с.
6. Економічна теорія: підручник / за заг. ред. В.П. Якобчук. – К.: Видавництво Ліра-К, 2020. – 450 с.
7. Економічна теорія: Підручник для вищої школи / За загальною редакцією проф. Соколова М.О., проф. Горлач М.І. – К.: центр учбової літератури, 2017. – 532 с.

Додаткова (допоміжна) література

1. Поведінка домашніх господарств України: моделі та особливості регулювання : монографія / Зоя Галушка, Ганна Катаранчук. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2018 - 190 с.
2. Ревак І.О., Кіржецький Ю.І., Кіржецька М.С., Мельник С.І. Основи економічної теорії. Навчальний посібник. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. – 191с.
3. Економіка і бізнес: підручник / за ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника, д.е.н., проф. О. І. Карінцевої. Суми: Університетська книга, 2020. - 316 с.
4. Економіка підприємства: навчальний посібник / О.І. Лисак, Л.О. Андрєєва, Л.О.Болтянська .- Мелітополь: Люкс, 2020. – 272 с.
5. Економічна теорія [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до практичних робіт для студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня / уклад. І. В. Пивавар, І. Ф. Лісна, Н. І. Шифріна. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 42 с.

Додаток А. Зразок оформлення титульної сторінки контрольної роботи
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА
Бахмутський навчально-науковий професійно педагогічний інститут

Кафедра економіки підприємств та менеджменту

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

з дисципліни _____ Економіка _____

здобувача (здобувачки) освіти _____ курсу

спеціальності _____

групи _____

ПІБ здобувача (здобувачки)

Перевірив: _____ к.е.н., доц. каф. ЕПМ Романуша Ю.В.

БННППІ ХНУ ім. В.Н. Каразіна,
Харків, 202__ р.

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Романуша Юлія Володимирівна

ЕКОНОМІКА

Методичні вказівки
до виконання контрольної роботи
з дисципліни для здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальностей 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»,
073 «Менеджмент»,
141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка»
заочної форми навчання

В авторській редакції

Підписано до розміщення 30.01.2025. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 2,44. Обсяг 0,530 МБ. Зам. № 51/25.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна